

**REMARK HIKOYALARIDA URUSH TALQININING BADIY VA G‘OYAVIY
XUSUSIYATLARI****ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ И ИДЕЙНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ
ВОЙНЫ В РАССКАЗАХ РЕМАРКА****ARTISTIC AND IDEOLOGICAL FEATURES OF THE INTERPRETATION OF
WAR IN REMARQUE’S SHORT STORIES****Olimjonov Sarvarbek Abdusalom o‘g‘li***Farg‘ona davlat universiteti dotsenti, f.f.f.d. (PhD)*

+998 91 666 19 91

fachmann91@gmail.com**Abdumutalov Firdavs***Farg‘ona davlat universiteti talabasi*

+998 94 047 53 04

firdavsabdumutalov5386@gmail.com**Annotatsiya**

Mazkur maqolada Erix Mariya Remark hikoyalarida urush talqinining badiiy va g‘oyaviy xususiyatlari tahlil qilinadi. Remark asarlarida urush nafaqat tarixiy voqea, balki inson psixologiyasi, axloqi va dunyoqarashiga ta’sir etuvchi global falokat sifatida tasvirlanadi. Maqolada yozuvchi hikoyalarining mavzu ko‘lami, badiiy ifoda tarzi, g‘oyaviy yo‘nalishi hamda insonparvarlik va tinchlik g‘oyasining badiiy talqini yoritiladi. Shuningdek, Remarkning “yo‘qotilgan avlod” konsepsiyasi, urushdan keyingi insonning ruhiy izolyatsiyasi va antimilitaristik pozitsiyasi ochib beriladi. Tadqiqotda Remark hikoyalari misolida urush adabiyotining o‘ziga xos poetikasi va psixologik realizm uslubi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: *urush talqini, hikoya, yo‘qotilgan avlod, antimilitarizm, insonparvarlik, psixologik realizm, badiiy ifoda, tinchlik g‘oyasi, nemis adabiyoti.*

Аннотация

В данной статье анализируются художественные и идейные особенности интерпретации войны в рассказах Эриха Марии Ремарка. В произведениях Ремарка война изображается не только как историческое событие, но и как глобальная катастрофа, влияющая на психологию, мораль и мировоззрение человека. В статье освещаются тематический охват рассказов писателя, художественный стиль, идейная направленность, а также художественная интерпретация идей гуманизма и

мира. Также раскрываются концепция «потерянного поколения» Ремарка, духовная изоляция человека после войны и антимилитаристская позиция. В исследовании на примере рассказов Ремарка анализируются своеобразная поэтика военной литературы и стиль психологического реализма.

Ключевые слова: интерпретация войны, рассказ, потерянное поколение, антимилитаризм, гуманизм, психологический реализм, художественное выражение, идея мира, немецкая литература.

Abstract

This article analyzes the artistic and ideological features of the interpretation of war in the short stories of Erich Maria Remarque. In Remarque's works, war is depicted not only as a historical event but also as a global catastrophe affecting human psychology, morality, and worldview. The article highlights the thematic scope of the writer's short stories, artistic style, ideological direction, and the artistic interpretation of the ideas of humanism and peace. It also reveals Remarque's concept of the "lost generation," the spiritual isolation of post-war man, and his anti-militarist position. Using Remarque's short stories as examples, the study analyzes the unique poetics of war literature and the style of psychological realism.

Keywords: *interpretation of war, short story, lost generation, anti-militarism, humanism, psychological realism, artistic expression, idea of peace, German literature.*

Kirish

XX asr jahon adabiyotining eng muhim mavzularidan biri urush va uning inson qismatiga ta'siridir. Nemis yozuvchisi Erix Mariya Remark (1898–1970) urush adabiyotining eng yirik vakili sifatida tanilgan. Uning “G‘arbiy frontda o‘zgarish yo‘q”, “Uch og‘ayni” kabi romanlari jahon adabiyotida urushga qarshi yo‘nalishning klassik namunalari hisoblanadi. Remarkning hikoyalari esa ushbu mavzuni yanada ixcham, lo‘nda va ta’sirli tasvirlaydi.

Maqolaning asosiy maqsadi – Remark hikoyalarida urush talqinining badiiy va g‘oyaviy xususiyatlarini tahlil qilish, uning antimilitaristik dunyoqarashi va insonparvarlik g‘oyasini yoritishdir. Maqola uch qismdan iborat: mavzu ko‘lami va badiiy ifoda tarzi; badiiy-g‘oyaviy xususiyatlar; insonparvarlik va tinchlik g‘oyasining badiiy talqini.

Asosiy qism

Remark hikoyalarida mavzu ko‘lami urushning barcha jabhalarini – jismoniy, psixologik, axloqiy va ijtimoiy jihatlarini qamrab oladi. Uning “Der Feind” (Dushman), “Die Geschichte von Annettes Liebe” (Annettening muhabbat hikoyasi), “Josefs Frau” (Josefning xotini) kabi hikoyalarida urush mavzusi muhabbat, san’at va kundalik hayot bilan uyg‘unlashgan holda beriladi. Urush hikoyalarda orqa fonda emas, balki qahramonlarning xatti-harakati, fikrlashi va dunyoqarashini belgilaydigan asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Remark hikoyalarida urush – qahramonlik va shon-shuhrat emas, balki loy, qon, o‘lim va ma’nosiz azob-uqubatlardan iborat yovuz hodisa sifatida gavdalanadi. Badiiy ifoda tarzi jihatidan Remarkning hikoyalari lakonik va ta’sirchan uslubga ega. Uning tili murakkab metaforalar yoki uzun tavsiflardan xoli. Remark qisqa, keskin jumlar, oddiy leksika va takrorlardan mohirona foydalanadi.

Yana bir muhim badiiy xususiyat – ichki monolog va ong oqimi texnikasidan foydalanishdir. Hikoyalardagi qahramonlar o‘z kechinmalari, xotiralari, qo‘rquv va umidsizliklarini aynan ichki nutq orqali ifodalaydilar. Remark ironiya va kinoyadan ham mahorat bilan foydalanadi. Uning hikoyalarida urush, harbiy rahbarlar, vatanparvarlik shiorlari zaharli kinoya bilan yoritiladi. Kompozitsiya jihatidan Remark ko‘pincha xotira (retrospeksiya) texnikasidan foydalanadi: hikoya urushdan keyingi kundalik vaziyatdan boshlanadi, so‘ng qahramon esga olishlari orqali urush voqealariga qaytadi. Bu usul urushning hozirgi kunda ham qahramon hayotiga ta’sir etayotganini ko‘rsatadi.

Remark hikoyalarining badiiy-g‘oyaviy xususiyatlari ularning antimilitaristik va insonparvarlik mohiyati bilan bevosita bog‘liq. Yozuvchi har bir asarida urushning g‘ayriinsoniyliги, uning inson tabiatini buzib tashlashi va hech qanday g‘oya inson hayotidan qimmatli emasligini ochib beradi.

Remarkning “yo‘qotilgan avlod” konsepsiyasi uning hikoyalarida ayniqsa yaqqol namoyon bo‘ladi. Birinchi jahon urushidan qaytgan askarlar o‘z mamlakatida o‘ziga joy topa olmaydi. Ular urushda ko‘rgan dahshatlarni eslab, oddiy tinch hayotga moslasha olmaydi. Hikoyalardagi qahramonlar – o‘z kasbini, oilasini, orzu-umidlarini yo‘qotgan, ruhan o‘lgan odamlardir. Remark ularning ruhiy holatini hech qanday patetikasiz, aniq va ta’sirchan tasvirlaydi.

Psixologik realizm – Remark hikoyalarining yana bir muhim xususiyati. U qahramonlarining qo‘rquvi, umidsizligi, aybdorlik hissi kabi kechinmalarini shunday mahorat bilan ochadiki, o‘quvchi ular bilan birga yashay boshlaydi. Vaqt va makon bilan ishlash mahorati ham alohida e‘tiborga loyiq: Remark ko‘pincha bir kunga yoki bir kechaga sig‘adigan voqealarni tasvirlaydi, ammo shu qisqa vaqt ichida butun bir inson hayotining fojiasini ochib beradi. Makon tanlovi (shinam kafelar, iflos uy egalari, kasalxonalar) qahramonlarning ruhiy holatini aks ettiradi.

Remark hikoyalarining g‘oyaviy asosini “oddiy odam” konsepsiyasi tashkil etadi. Uning askarlari – qo‘rqayotgan, ba‘zan qo‘rqoqlik qiladigan oddiy odamlardir. Bu orqali Remark urushda qahramonlik yo‘qligini, faqat azob va o‘lim borligini isbotlaydi. Ramziy obrazlar (yomg‘ir – chirish va o‘lim, loy – urushning iflosligi, tun – umidsizlik) va takrorlanuvchi detallar ham muhim semantik yuklamani o‘zida mujassam etadi.

Remark ijodining markazida insonparvarlik g‘oyasi turadi. Uning hikoyalari urushning dahshatlarini ko‘rsatsa-da, yakuniy maqsadda o‘quvchi qalbida inson hayotining qadriga, tinchlik va muhabbatga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Insonparvarlik g‘oyasining badiiy talqini bir necha jihatdan namoyon bo‘ladi. Birinchidan, dushmanga nisbatan insoniylik. “Der Feind” hikoyasida bosh qahramon o‘ldirgan fransuz askarining xotini va bolasiga yozgan xatini o‘qib, “dushman” so‘zining sun‘iyligini anglaydi. Ikkinchidan, do‘stlik va birdamlik: askarlar orasidagi do‘stlik urushning eng yorqin tomoni sifatida tasvirlanadi. Uchinchidan, tinchlik g‘oyasi urushsiz hayotning go‘zalligi sifatida ochiladi. Remark qahramonlarining oddiy lahzalarini – bir piyola kofe ichish, yomg‘irdan keyingi sham – juda iliq tasvirlaydi.

Remark hikoyalarida muhabbat urushga qarshi asosiy kuch sifatida talqin qilinadi. U qahramonlarni o‘limdan qutqara olmasa-da, ularga qisqa bo‘lsada baxtiyor lahzalar baxsh etadi. Tinchlik g‘oyasiga munosabat esa nafaqat antimilitaristik, balki falsafiy xarakterga ega: tinchlik – insonning o‘z mohiyatiga mos keladigan yashash tarzi. Urush bu tabiiy jarayonni buzadi, odamni hayvonga aylantiradi.

Insonparvarlik g‘oyasi bolalar, ayollar va keksalar obrazlari orqali ham ifodalanadi. Urushning begunoh qurbonlari – bolalar. Ayollar esa sabr va kuch timsoli sifatida tasvirlanadi. Kechirish va yarashuv g‘oyasi ham muhim: Remark qahramonlari kechirim, uzr so‘raydi, bir-biriga yordam qo‘lini cho‘zadi. Bu orqali yozuvchi umuminsoniy qadriyatlar – mehr-oqibat, hurmat va rahm-shafqatning muhimligini ta’kidlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Erix Mariya Remark hikoyalarida urush talqini o‘zining badiiy va g‘oyaviy jihatdan puxta, chuqur psixologik va noyob uslubda yaratilgan. Yozuvchi o‘zining kichik epik janrdagi asarlarida urushning nafaqat jismoniy, balki ruhiy, axloqiy va ijtimoiy jabhalarini mahorat bilan ochib beradi.

Remark hikoyalarining asosiy badiiy xususiyatlari – lakonik va o‘tkir uslub, ichki monolog va ong oqimi texnikasidan foydalanish, ironiya va kinoya, xotira va retrospeksiya kompozitsiyasi, ramziy obrazlar va musiqiy ritm – ularni o‘quvchi uchun ta’sirchan va esda qolarli qiladi. G‘oyaviy jihatdan esa Remark hikoyalari antimilitarizm, insonparvarlik, “yo‘qotilgan avlod” konsepsiyasi va tinchlik g‘oyasiga asoslangan.

Insonparvarlik va tinchlik g‘oyasi Remark hikoyalarida dushmanga nisbatan insoniylik, do‘stlik va birdamlik, tinch hayot go‘zalligi, muhabbat va kechirish obrazlari orqali ochiladi. Yozuvchi har bir hikoyasida o‘quvchiga bir haqiqatni anglatadi: urush hech qachon oqlanmaydi, uning hech qanday ijobiy tomoni yo‘q, chunki u inson tabiatini buzadi, odamlarni bir-biriga dushman qiladi va eng muhimi – begunoh hayotlarni uzadi.

Remarkning hikoyalari bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Dunyoning turli burchaklarida urushlar davom etayotgan bir davrda yozuvchining asarlari tinchlik, inson qadri va muhabbatga bo‘lgan e‘tirozning kuchli ifodasi sifatida xizmat qiladi. U o‘quvchilarni nafaqat o‘tmishdagi fojialarni xotirlashga, balki bugungi kunda yuz berayotgan mojarolarga nisbatan mas‘uliyatli bo‘lishga, o‘z insoniyligini saqlashga va hech qachon urushni ulug‘lamaslikka da‘vat etadi.

Shu sababli, Remark hikoyalari nafaqat nemis adabiyotining, balki butun jahon adabiyotining urushga qarshi yo‘nalishdagi eng yorqin va ta’sirli namunalari hisoblanadi. Uning badiiy va g‘oyaviy merosi kelgusi avlodlar uchun ham muhim ma’naviy manba bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Remarque E. M. Der Feind und andere Geschichten. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 1931.
2. Barker Ch., Last R. Erich Maria Remarque. London: Oswald Wolff, 1979.
3. Schneider Th. Erich Maria Remarque: Eine Biographie. Zürich: Diogenes, 2018.
4. Bekmuratova I. B. Nemis adabiyotida “yo‘qotilgan avlod” konsepsiyasi. Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2017.
5. Qodirova D. R. XX asr jahon adabiyotining asosiy yo‘nalishlari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
6. Ekkehart M. Erinnerung und Identität im Werk von Erich Maria Remarque. München: Fink Verlag, 2012.